

УДК 94 (477) «2013/2014» : 327 : 341.7

DOI: <https://doi.org/10.33782/2708-4116.2025.4.381>

Олександр Мосін*

РЕАКЦІЯ МІЖНАРОДНОЇ СПІЛЬНОТИ НА ПОДІЇ РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ: ДИПЛОМАТИЧНИЙ ТА ІНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ ВИМІРИ

Анотація: *Стаття присвячена аналізу міжнародної реакції на події Революції Гідності 2013-2014 рр. у контексті дипломатичних та інституційно-правових процесів. Простежено, як світові держави, інституції ЄС, США та міжнародні організації реагували на ескалацію протестів у Києві: від моральної підтримки та символічних жестів солідарності до застосування санкційних механізмів і посередницьких місій. Особливу увагу приділено протиставленню європейської та американської дипломатії, їхнім підходам до врегулювання кризи, а також спробам Росії легітимізувати наратив «державного перевороту».*

У роботі показано, що міжнародний вимір Революції Гідності поєднав дипломатичні дії, правові рішення та інституційне закріплення легітимності змін влади. Наукова новизна дослідження полягає у комплексному аналізі поєднання дипломатичних та інституційно-правових механізмів, які визначили місце Революції Гідності у глобальному дискурсі демократичних трансформацій.

Ключові слова: *Революція Гідності, Майдан, Євромайдан, ЄС, дипломатія, міжнародні санкції, інституційно-правовий вимір, легітимність*

Вступ. Революція Гідності 2013-2014 рр. стала переломним моментом у сучасній історії України, водночас увійшовши до світового політичного дискурсу як символ боротьби за демократію та європейські цінності. Хвиля протестів продемонструвала не лише масштаб суспільної мобілізації українців, а й активну реакцію міжнародної спільноти, що розгорталася на дипломатичному, інституційному та правовому рівнях. Європейський Союз, Сполучені Штати Америки, міжнародні організації й окремі держави виступили не лише свідками, а й активними учасниками процесів, які визначали легітимність нової політичної реальності в Україні. З огляду на стратегічне розташування України, Революція Гідності набула виразного міжнародного виміру. Вона виявила відмінності між підходами європейської та американської дипломатії, засвідчила обмеженість «традиційних» механізмів дипломатичного впливу, а також започаткувала застосування санкцій та інституційно-правових практик у відповідь на внутрішньополітичну кризу.

Метою статті є дослідження реакції міжнародної спільноти на події Революції Гідності у дипломатичному та інституційно-правовому вимірах. Завдання полягає у комплексному висвітленні форм дипломатичного тиску та міжнародної підтримки протестувальникам. Також розглянуто шляхи формування інституційно-правових механізмів легітимації змін влади та їх наслідки для позиціонування України на міжнародній арені.

---

* Мосін Олександр Володимирович – магістр історії та археології, аспірант Чорноморського національного університету імені Петра Могили (Миколаїв, Україна); ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-1315-1735>; e-mail: aleksandmosin8@gmail.com

Огляд літератури та джерел. Революції Гідності присвячено чимало праць вітчизняних і зарубіжних дослідників. Окремо варто відзначити монографію Ендрю Вілсона «Криза в Україні: що вона означає для Заходу» (2014)¹, яка поєднує фактологічний матеріал із глибокими аналітичними узагальненнями.

Однак, у рамках цієї статті особливу увагу приділено документам та офіційним заявам міжнародних інституцій і політичних діячів, серед яких резолюція Європейського парламенту (2013), звернення Верховного представника ЄС Кетрін Ештон, заяви єврокомісара Штефана Фюле, дипломатичні сигнали адміністрації США (В. Нуланд, Дж. Керрі, Г. Клінтон, Дж. Маккейна), а також позиції Польщі та Великої Британії. Ці джерела дозволяють простежити еволюцію міжнародної реакції – від стриманих оцінок до введення санкційних механізмів.

Важливу роль у відтворенні перебігу подій і висвітленні реакцій провідних політиків відіграли публікації авторитетних медіа, серед яких «The Guardian», «BBC», «The Washington Post», «The New York Times», «The New Yorker», «Reuters», «Deutsche Welle» й інші. Саме використання новинних матеріалів, аналітичних оглядів і першоджерел дало змогу здійснити комплексну оцінку міжнародної реакції на революційні події 2013–2014 рр. та показати їх багатовимірність у дипломатичному й інституційно-правовому контексті.

Виклад основного матеріалу. Еволюція народного протесту, відомого як «Революція Гідності» дозволяє простежити кілька ключових етапів його розвитку. Перший охоплює суспільний рух, що розгорнувся протягом листопада 2013 р. й отримав назву «Євромайдан». Головною метою мітингувальників було підписання Угоди з ЄС. Після насильницького розгону 30 листопада він набув нового змісту та перейшов у другий етап: протест перетворився на боротьбу за гідність, проти авторитаризму. Третій, позначений ухваленням «диктаторських законів» у січні 2014 р., спричинив радикалізацію та призвів до перших людських жертв. Нарешті, кульмінацією став четвертий етап, що ознаменувався втечею президента Віктора Януковича та початком перебудови політичних інституцій після 22 лютого. Традиційно до Революції Гідності відносять події, що тривали з 21 листопада 2013 р. по 22 лютого 2014 р., і найтрагічніші з них припадають саме на кінець лютого².

Перша народна акція під гаслом «За європейську Україну!» 24 листопада 2013 р. зібрала близько 100 тисяч учасників, демонструючи масштаб суспільного запиту на євроінтеграцію. А вже у перший місяць протестів центр Києва щонеділі збирав від 200 тисяч до півмільйона учасників, які виступали не лише на підтримку європейського курсу, але й проти корупції та насильства з боку владних структур, а далі – й за відставку уряду та президента. Натомість, уряд і провладна «Партія регіонів» публічно називали мітингувальників «провокаторами», «екстремістами», а пізніше – «заколотниками», демонструючи повну зневагу до громадської думки³.

У міжнародному вимірі Революція Гідності стала «полем» не лише для дипломатичної боротьби або санкційного тиску, а й боротьби за легітимність подій у

---

¹ Wilson A. *Ukraine Crisis: What it means for the West*. Yale University Press, New Haven and London, 2014.

² Хронологія Революції Гідності. *Цифровий архів майдану 2014-13*. URL: <https://digitalmaidan.org/history/history-maidan/hronologija-revoluciji-gidnosti>

³ Report on Euromaidan. *Open Dialogue Foundation*. 15 January 2014. URL: <https://en.odfoundation.eu/a/1356,report-on-euromaidan/>

глобальному дискурсі⁴. Росія на чолі з президентом Владіміром Путіним активно втручалася у внутрішню політику України через міцні зв'язки з провладними структурами та просувала наратив про «державний переворот» організований США за допомогою «неонацистів»⁵.

Окрім конспірологічних наративів, події Революції Гідності часто тлумачилися у ширшому геополітичному вимірі як «битву інтеграцій» між Європейським Союзом і Росією, де Україна була ключовим об'єктом впливу⁶. У такому контексті відмова В. Януковича від підписання Угоди про асоціацію в листопаді 2013 р. сприймалася як результат тиску Кремля, тоді як протести у Києві символізували прагнення українського суспільства обрати європейський вектор розвитку.

Для європейських політиків початок протестів на Майдані став моральним аргументом ще під час саміту у Вільнюсі 28-29 листопада 2013 р., коли В. Янукович остаточно відмовився підписати Угоду про асоціацію. Таке рішення він здебільшого аргументував тим, що ЄС не запропонував достатньої фінансової допомоги для модернізації української економіки. Однак, загальну позицію ЄС з цього питання висловив президент Франції Франсуа Олланд (Francois Hollande), відхиливши запит щодо виплати Україні компенсації, фактично, за підписання Угоди. Підтримуючи позицію своїх європейських колег, він зазначив, що двері до підписання Україною угоди пізніше «залишаються відчиненими». У свою чергу, канцлерка Німеччини Ангела Меркель (Angela Merkel) лаконічно зауважила В. Януковичу: «Ми очікували більшого», а господарка саміту, президент Литви Даля Грібаускайте (Dalia Grybauskaitė) зазначила: «Український народ має бути розчарованим. Сьогоднішнє українське керівництво обрало шлях у нікуди»⁷. Окрім іншого, європейськими лідерами було визнано й необхідність «подолати зовнішній тиск», під яким вони мали на увазі тиск з боку Росії⁸.

Спроби силового розгону Євромайдану вранці 30 листопада зустріли критику з боку єврокомісара Ш. Фюле, який закликав українську владу поважати свободу зібрань і вираження поглядів на своїй офіційній сторінці у Twitter: «Україна: влада утрималася від підписання Угоди про асоціацію, але вона не повинна утримуватися від поваги до свободи зібрань і висловлювань. Ми закликаємо владу утриматися від застосування сили проти тих, хто мирно висловлює свої погляди»⁹.

Право українців на європейський вибір підтримали й США. Однак, як відзначала американська преса, адміністрація Барака Обами (Barack Obama) на початку Євромайдану дотримувалася обережної лінії, уникаючи прямого тиску на В. Януковича чи відкритої конфронтації з Москвою. Розпочинаючи прес-конференцію у штаб-квартирі НАТО,

⁴ Young C. What really happened in Ukraine in 2014-and since then. *THEBULWARK*. 13 April 2022. URL: <https://www.thebulwark.com/p/what-really-happened-in-ukraine-in-2014-and-since-then>

⁵ Ibidem.

⁶ EU responds to protests in Ukraine; Blocked trade agreement: November 29 and 30, 2013. *CQ Press*. DOI: <https://doi.org/10.4135/9781483347851.n65>

⁷ Traynor I. Ukraine aligns with Moscow as EU summit fails. *The Guardian*, 29 November 2013. URL: <https://surl.li/yvpquo>

⁸ EU summit shows no sign of reviving Ukraine deal. *BBC*, 29 November 2013. URL: <https://www.bbc.com/news/world-europe-25134682>

⁹ European Commissioner Fule calls on Ukrainian authorities to respect freedom of assembly. *Interfax-Ukraine*, 30 November 2013. URL: <https://en.interfax.com.ua/news/general/177951.html>

державний секретар США Джон Керрі (John Kerry) закликав до спокою, заявивши, що «насильству немає місця в сучасній європейській державі», та наголосив на необхідності діалогу між владою та опозицією задля повернення України на шлях євроінтеграції. При цьому Вашингтон відмовлявся вступати у «торги» (bidding war) з Росією за Київ, підкреслюючи, що вибір має відображати волю українського народу¹⁰.

Водночас у середовищі колишніх американських дипломатів звучали заклики до жорсткіших кроків. Так, екс-посол США в Україні Стівен Пайфер (Steven Pifer) пропонував західним урядам розглянути можливість бойкоту київського засідання Ради міністрів ОБСЄ як символічний сигнал неприйняття насильства. Його колеги – колишній посол США в Україні Джон Гербст (John Herbst) та перший Надзвичайний і повноважний посол США в Україні Роман Попадюк (Roman Popadiuk), спираючись на досвід Помаранчевої революції, радили утримувати протести в мирному руслі, закликали владу й опозицію сісти за стіл переговорів і робити конкретні кроки, зокрема, звільнити Юлію Тимошенко, тим самим продемонструвавши готовність до діалогу з ЄС¹¹.

Особливо активну позицію зайняла Польща, яка на початку грудня 2013 р. продемонструвала готовність стати чи не головним адвокатом України в межах ЄС. Прем'єр-міністр Дональд Туск (Donald Tusk) скликав нараду урядовців та експертів, аби виробити спільну лінію поведінки щодо подій у Києві, тоді як президент Броніслав Коморовський (Bronisław Komorowski) зібрав Раду національної безпеки, підкресливши необхідність консолідованої позиції польського політикуму. Польське МЗС засудило застосування сили до мітингувальників, наголосивши, що такі дії підривають міжнародну довіру до України та ускладнюють відновлення діалогу¹².

Така позиція поляків була особливо цінною для українців з дипломатичної точки зору. Зокрема, це проявилось у межах діяльності Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ), де у 2013 р. головувала Україна. Саме на початку грудня в Києві відбулося засідання Міністерської ради ОБСЄ, яке стало своєрідним тестом на міжнародну легітимність української влади. Жорсткий розгін Євромайдану 30 листопада змусив частину держав-членів знизити рівень свого представництва: зокрема, Велика Британія та Франція направили не міністрів, а їхніх заступників, так само, як і сама верховна представниця ЄС Кетрін Ештон (Catherine Ashton), яка залишилася в Брюсселі. Від участі у заході відмовився і держсекретар США Дж. Керрі. Проте, міністр закордонних справ Польщі Радослав Сікорський (Radosław Sikorski) особисто прибув до Києва¹³. Такий крок демонстрував не лише зацікавленість Варшави у революційних подіях в Україні, але й прагнення поляків підтримати діалог і не допустити міжнародної ізоляції Києва.

Проте, як зазначені, так і подальші дипломатичні зусилля країн ЄС не мали бажаного впливу на В. Януковича, який під час Революції Гідності відвідував Сочі, де радився з

---

¹⁰ Gearan A. With Russia in mind, U.S. takes cautious approach on Ukraine unrest. *The Washington Post*, 3 December 2013. URL: <https://surl.li/okxkxu>

¹¹ Бабенко А. Захоплення КМДА було прорахунком – посол США часів Помаранчевої революції. *Голос Америки*, 5 грудня 2013. URL: <https://www.holosameryky.com/a/ambassadors-on-ua/1803686.html>

¹² Wiśniewski P.D. Poland's post-Vilnius role in Ukraine. *Carnegie Endowment for International Peace*, 5 December 2013. URL: <https://surl.li/aflumv>

¹³ Liechtenstein S. The 2013 OSCE Ministerial Council meeting in Kyiv: Addressing persistent dividing lines. *Security and Human Rights Monitor (SHRM)*, 30 Apr 2014. DOI: <https://doi.org/10.1163/18750230-02404007>

В. Путіним, фактично узгоджуючи власну стратегію реагування¹⁴. У грудні 2013 р. Кремль пообіцяв фінансову допомогу у вигляді викупу українських євробондів (government bonds) на суму \$15 млрд. та зниження ціни на російський газ¹⁵. Таким чином, Росія фактично збиралася кредитувати Україну, скуповуючи її зовнішні боргові зобов'язання.

Під час офіційного візиту верховної представниці ЄС із зовнішньої політики К. Ештон¹⁶, яка прибула 10-11 грудня 2013 р. з дипломатичною місією та намірами знайти компроміс шляхом переговорів, відбулися спроби силового придушення протестів, що підкреслило байдужість В. Януковича до європейських посередницьких ініціатив¹⁷.

Реакція К. Ештон на громадські протести та застосування сили проти мітингувальників була однозначною: у своєму посланні до Майдану вона висловила підтримку народу та засудила дії влади¹⁸. Разом з тим, К. Ештон продемонструвала обережність і поміркованість, зазначивши, що ЄС не буде втручатися у діалог між українською владою та народом, але він готовий надавати необхідну допомогу¹⁹.

У ті ж дні свій сигнал українській владі надіслали і Сполучені Штати. 11 грудня до Києва прибула заступниця держсекретаря США Вікторія Нуланд (Victoria Nuland). Після силового розгону протестів вона провела більш ніж двогодинну зустріч із президентом В. Януковичем, назвавши дії влади «абсолютно неприпустимими в європейській та демократичній державі»²⁰. Водночас В. Нуланд підкреслила, що «ще є шлях врятувати європейське майбутнє України», однак для цього потрібні негайні кроки – припинення насильства, повернення до переговорів з ЄС і МВФ та відновлення довіри суспільства. Пізніше, 13 грудня, вона закріпила цю позицію, виголосивши у Вашингтоні промову на підтримку європейських прагнень українців²¹.

Символічним жестом стала поява В. Нуланд на Майдані, де вона спілкувалася з протестувальниками та роздавала їм їжу, наголошуючи: «За Україною стежить увесь світ»²². Того ж дня держсекретар США Дж. Керрі заявив, що Сполучені Штати вкрай обурені застосуванням сили замість висловлення поваги до «демократичних прав та людської гідності» з боку української влади²³, а його попередниця Гіллари Клінтон (Hillary Clinton) у

---

¹⁴ Krapfl J., von Burgsdorff E.K. Ukraine's Euromaidan and Revolution of Dignity, ten years later. *Canadian Slavonic Papers (Revue Canadienne des Slavistes)*. 2023. Vol. 65, Iss. 3-4. DOI: <https://doi.org/10.1080/00085006.2023.2293420>

¹⁵ Walker Sh. Moscow to buy \$15bn of Ukrainian government bonds and cut gas price after Kiev resists signing EU deal amid mass protests. *The Guardian*. 18 December 2013. URL: <https://surl.li/bthxtj>

¹⁶ Савицький О. Кетрін Ештон відвідала Майдан. *Deutsche Welle*. 10 грудня 2013. URL: <https://surl.li/hxwujx>

¹⁷ Wilson A. *Ukraine Crisis: What it means for the West*. Yale University Press, New Haven and London, 2014. P. 73.

¹⁸ Message by EU High Representative Catherine Ashton to Maidan protesters. *European Commission*. 11 December 2013. URL: <https://surl.li/nuiruw>

¹⁹ Ештон: Ми не будемо втручатися в діалог, але готові підтримати. *Українська Правда*, 11 грудня 2013. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2013/12/11/7006340/>

²⁰ Memmott M. 'World is watching,' U.S. Diplomat tells Ukraine. *The Two-Way*. 11 December 2013. URL: <https://surl.li/ccvesk>

²¹ Nuland V. Remarks at the U.S.-Ukraine Foundation Conference. *U.S. Department of State: Archived Content*. 13 December 2013. URL: <https://surl.li/yiscgu>

²² Davidson Sorkin A. A dangerous moment in Kiev. *The New Yorker*. 11 December 2013. URL: <https://surl.li/ggmcvz>; Memmott M. «World is watching», U.S. Diplomat tells Ukraine. *The Two-Way*.

²³ Herszenhorn D.M., Kramer A.E. Ukraine forces retreat, ceding square to protests. *The New York Times*. 11 December 2013. URL: <https://surl.li/cogeha>

соцмережах висловила «глибоке занепокоєння» розвитком подій у Києві²⁴.

На інституційному рівні вищеокреслені заяви знайшли підтримку у «Резолюції Європейського парламенту від 12 грудня 2013 р. щодо підсумків Вільнюського саміту та майбутнього Східного партнерства, зокрема у контексті України». У документі Європейський парламент різко засудив відмову України підписати Угоду про асоціацію, назвавши це «значною нереалізованою перспективою» (a major missed opportunity in EU-Ukraine relations) для двосторонніх відносин та європейських прагнень українців²⁵. Європарламент висловив солідарність із протестувальниками та наголосив на неприпустимості застосування сили проти мирних демонстрацій.

Додатковим сигналом підтримки для протестувальників став візит до Києва американських сенаторів – республіканця Джона Маккейна (John McCain) і демократа Кріса Мерфі (Chris Murphy), які 15 грудня 2013 р. виступили на Майдані. Їхня присутність символізувала двопартійну підтримку США європейських прагнень України. Дж. Маккейн у своєму зверненні наголосив, що «Україна зробить Європу кращою, а Європа зробить кращою Україну», підкресливши «справедливе право українців самостійно визначати власну долю»²⁶. Окрім того, в інтерв'ю з американською прес-службою CNN він підкреслив геополітичне значення України для Москви: «...без України Росія залишається східною державою, а з Україною вона стає західною державою. Саме тут, у Києві, починається Росія»²⁷. Сенатори засвідчили мирний характер Євромайдану. Водночас їхній візит, поряд із аналогічними акціями підтримки європейських політиків, викликав критику Кремля: прем'єр-міністр Дмитрій Медведєв розцінив такі заяви як грубе втручання у внутрішні справи України²⁸.

Противагу активній американській позиції склала більш стримана позиція, яку продемонстрували європейські партнери. Так, 15 грудня 2013 р. єврокомісар Ш. Фюле публічно заявив про призупинення роботи над Угодою про асоціацію, підкресливши, що подальші переговори можливі лише за умови чіткої готовності Києва підписати документ²⁹. Така заява відображала розчарування Брюсселя суперечливою позицією В. Януковича та водночас засвідчила втрату довіри до української сторони.

Із підтримкою Євромайдану та засудженням силових дій української влади також виступила Велика Британія в особі міністра закордонних справ Вільяма Гейга (William Hague). У своєму зверненні він наголосив, що поділяє бачення українських демонстрантів щодо майбутнього країни як «вільної, суверенної та демократичної держави», яка прагне

---

²⁴ Clinton H. On my way back to the U.S. from Madiba's funeral and watching what's going on in Ukraine with alarm. *Twitter/X*. 11 December 2013. URL: <https://x.com/HillaryClinton/status/410767329698381825>

²⁵ European Parliament resolution of 12 December 2013 on the outcome of the Vilnius Summit and the future of the Eastern Partnership, in particular as regards Ukraine (2013/2983(RSP). *European Commission*. 12 December 2013. URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-7-2013-0595_EN.html

²⁶ John McCain tells Ukraine protesters: 'We are here to support your just cause'. *The Guardian*. 15 December 2013. URL: <https://surl.li/sdxhcs>

²⁷ *State of the Union with Candy Crowley*. Interview with Senator McCain; Interview with Governor Hickenlooper. Sen. McCain supports budget bill: 'We must not shut down the govt. again'. *CNN Press Room*. 15 December 2013. URL: <https://surl.li/cc/vqhtpz>

²⁸ John McCain tells Ukraine protesters...

²⁹ Traynor I. Ukraine integration pact on hold as Brussels vents frustration. *The Guardian*. 15 December 2013. URL: <https://surl.li/wgkeyk>

тісніших зв'язків з Європейським Союзом і водночас «позитивних відносин взаємної поваги з Росією»³⁰. В. Хейг підкреслив, що відмова В. Януковича підписати Угоду про асоціацію у Вільнюсі стала розчаруванням, адже стабільна та незалежна Україна відповідає інтересам усіх європейських держав.

На початку 2014 р. міжнародна реакція на події в Україні загострилася. Вже 16 січня Верховна Рада ухвалила так звані «диктаторські» або «драконівські закони», що обмежували свободу зібрань, слова та діяльність громадянського суспільства³¹. Це рішення викликало різку критику з боку міжнародної спільноти. Однією з перших відреагувала Велика Британія, наголосивши, що ухвалення таких законів «ставить під сумнів демократичний курс України». Міністр у справах Європи Девід Лідінгтон (David Lidington) у спеціальній заяві в парламенті підкреслив, що українська влада несе особливу відповідальність за утримання від насильства, і попередив, що будь-які порушення основних прав і свобод матимуть «серйозні наслідки» для відносин між Києвом і Лондоном³².

Подібну позицію висловили й представники ЄС і США. Зокрема, К. Ештон заявила, що нове законодавство «обмежує фундаментальні права громадян України», а міністр закордонних справ Німеччини Франк-Вальтер Штайнмаєр (Frank-Walter Steinmeier) охарактеризував обраний курс як «глухий кут», наголосивши, що «репресії – не відповідь на політичну дискусію». У Вашингтоні держсекретар Дж. Керрі також засудив дії Києва, назвавши ухвалені закони «антидемократичними та неправильними» і такими, що «позбавляють українців їхнього вибору та можливості визначати майбутнє». Натомість український міністр закордонних справ Леонід Кожара відкинув міжнародну критику, заявивши, що вона сприймається у Києві як «втручання у внутрішні справи України»³³. Після скасування 28 січня цих законів у Великій Британії та ЄС обережно вітали цей крок, однак наголошували на необхідності усунення глибинних причин протестів і пошуку компромісу між владою й опозицією.

Ескалація насильства в Києві 22 січня 2014 р., коли під час сутичок загинули перші протестувальники, спричинила нову хвилю різкої критики з боку міжнародної спільноти. Президент Європейської комісії Жозе Мануель Баррозу (Jose Manuel Barroso) заявив, що ЄС «шокований смертями» та засуджує застосування сили, попередивши, що у випадку «систематичного порушення прав людини, включаючи розстріли мирних демонстрантів чи серйозні напади на базові свободи», Брюссель змушений буде переглянути свої відносини з Україною та вдатись до відповідних наслідків³⁴. Міністри закордонних справ Швеції Карл Більдт (Carl Bildt) та Литви Лінас Лінкявічюс (Linas Linkevicius) наголосили, що подальше насильство може стати підставою для санкцій ЄС проти української влади. У свою чергу, США зробили перший практичний крок, скасувавши візи кільком високопосадовцям,

---

³⁰ Ukraine protests backed by William Hague. *The Guardian*. 16 December 2013. URL: <https://surl.lt/ikfrhi>

³¹ Котляр Ю., Мосін О. Революція Гідності: Вибір європейського майбутнього. *Acta de Historia & Politica: Saeculum XXI*. 2024. Volume VII. С. 50. DOI: <https://doi.org/10.26693/ahpsxxi2024.07.047>

³² Ukraine. Volume 574: Debated on Thursday 30 January 2014. *UK Parliament*. URL: <https://surl.lt/xbweic>

³³ *Reuters in Kiev*. Ukrainian president approves strict anti-protest laws. *The Guardian*. 17 January 2014. URL: <https://surl.li/lkifqf>

³⁴ EU threatens action against Ukraine over handling of protests. *Reuters*. 22 January 2014. URL: <https://surl.li/qycvio>

причетним до силових дій проти протестувальників у листопаді-грудні 2013 р., та заявили про готовність до подальших заходів³⁵.

Після драматичних подій на вул. Грушевського, Вашингтон вдався до більш рішучих кроків, аби запобігти подальшій ескалації конфлікту, який ризикував перерости у масштабне збройне протистояння. 6-7 лютого 2014 р. до Києва у черговий раз прибула В. Нуланд, яка мала за мету не лише відвідати Майдан, але й зустрітися з лідерами опозиції та провести переговори з президентом В. Януковичем³⁶. Її візит мав на меті знайти шлях до врегулювання ситуації та зберегти європейську перспективу України. Саме в цей час у публічний простір потрапив запис її приватної телефонної розмови з послом США в Україні Джеффрі Пайеттом (Geoffrey Pyatt), де вони обговорювали формат майбутніх переговорів і можливий склад нового уряду. Особливого резонансу набула занадто емоційна та груба як для дипломата фраза В. Нуланд «До біса ЄС» («Fuck the EU»), висловлена у контексті дискусії про роль Брюсселя у переговорах³⁷.

За оцінкою кореспондента з дипломатичних питань *BBC* Джонатана Маркуса, зазначена фраза була не більше ніж реакцією роздратування В. Нуланд через надто обережні та нерішучі дії з боку ЄС, у той час як Сполучені Штати мали намір зайняти сміливішу позицію. Тим не менш, хоч і не надто дипломатичний, проте жест підтримки з боку США був свідомо переосмислений у кремлівських наративах і перетворений на інструмент інформаційної війни, яким протягом багатьох років користуються не лише російські пропагандисти, а й окремі західні аналітики та політологи.

Проте, подальші жорстокі події 18-20 лютого 2014 р., коли внаслідок дій силових структур у центрі Києва загинули десятки протестувальників – найбільша кількість жертв за весь час тримісячних протестів³⁸ – змусили європейців переглянути свою дипломатію щодо режиму В. Януковича. Велика Британія була серед перших, хто відреагував на криваві події. Так, міністр закордонних справ В. Гейг заявив, що український уряд має бути притягнутий до відповідальності за насильство, унаслідок якого загинули щонайменше 26 осіб³⁹. Також 19 лютого відбувся телефонний дзвінок президента Єврокомісії Ж.М. Баррозу до В. Януковича з вимогою зупинити насильство, що певною мірою стримало силові дії⁴⁰. А 20 лютого ЄС уперше офіційно оголосив про підготовку санкцій проти українських чиновників, причетних до розстрілів протестувальників. Це рішення ухвалювалося на надзвичайному засіданні Ради закордонних справ ЄС під головуванням верховної представниці К. Ештон. Санкційний пакет передбачав замороження активів і заборону на поїздки для осіб, «відповідальних за насильство та надмірне застосування сили». Хоча країни-члени не дійшли згоди щодо повного ембарго на зброю, було схвалено

³⁵ Ibidem.

³⁶ Нуланд прибула із 2-денним візитом у Київ. *LB.ua*. 6 лютого 2014. URL: <https://surli.cc/agzezo>

³⁷ Ukraine crisis: Transcript of leaked Nuland-Pyatt call. *BBC*. 7 February 2014. URL: <https://www.bbc.com/news/world-europe-26079957>

³⁸ Семенова І. Фінальний відлік. Останні дні Революції Гідності – хроніка подій 20-22 лютого 2014 року. *NV: New Voice*. 20 лютого 2023. URL: <https://surl.li/qxuuef>

³⁹ UK's Hague says Ukrainian government must answer for violence. *Reuters*. 19 February 2014. URL: <https://www.reuters.com/article/idUSBREA1IOWA/>

⁴⁰ Wilson A. Ukraine Crisis: What it means for the West... P. 88.

заборону на експорт обладнання, яке потенційно можуть застосувати у репресивних цілях⁴¹.

Вашингтон діяв паралельно до ЄС, оголосивши про санкції проти близько двадцяти високопосадових українських чиновників, яких визнали винними в ескалації насильства на Майдані. Окрім того, було заявлено про «активний розгляд» низки подальших каральних заходів. Президент США Б. Обама публічно засудив дії силових структур, заявивши, що його адміністрація обурена кадрами, де українські силовики ведуть вогонь по власному народові. Віцепрезидент Джо Байден (Joe Biden) у телефонній розмові з В. Януковичем наполягав на негайному відведенні спецпідрозділів, снайперів і військових формувань з центру Києва. Прессекретар Білого дому Джош Ернест (Josh Earnest) уточнив, що санкції спрямовані проти тих, «хто наказав або безпосередньо відповідальний за криваві розгони»⁴². Таким чином, риторика США була адресною та персоналізованою, що контрастувало з більш обережною європейською дипломатією.

Тим не менш, кульмінацією дипломатичних зусиль європейців став візит 21 лютого міністрів закордонних справ Німеччини Ф.-В. Штайнмаєра, Польщі – Р. Сікорського та Франції – Лорана Фабіуса (Laurent Fabius), які разом із опозиційними лідерами підписали угоду про вихід з кризи⁴³. Європейські дипломати прибули до Києва ще вранці 20 лютого. Спочатку вони провели зустріч з Арсенієм Яценюком, Олегом Тягнибоком і Віталієм Кличком у посольстві Німеччини, після чого попрямували до президентського палацу. Переговори з В. Януковичем тривали понад чотири години і були перервані телефонним дзвінком канцлерки А. Меркель. За словами її речника Штеффена Зайберта (Steffen Seibert), А. Меркель «рішуче засудила ескалацію насильства» і прямо вказала В. Януковичу, що «основна відповідальність лежить на правлячій партії»⁴⁴. Вона також наголосила, що Німеччина й ЄС готові підтримати діалог між владою та опозицією за умови припинення насильства. Від Росії у переговорах взяв участь омбудсмен Владімір Лукін, який відмовився поставити свій підпис, пояснивши, що Росія «не зовсім розуміє яка їх [її] роль»⁴⁵. Така відповідь з боку російської сторони чітко зафіксувала розбіжності між позиціями ЄС і Москви: якщо для Європейського Союзу угода уособлювала шанс на мирний правовий вихід із кризи, то Росія демонстративно дистанціювалася від компромісу, залишивши за собою простір для подальшого втручання.

Угода 21 лютого 2014 р. передбачала проведення міжнародного розслідування злочинів проти протестувальників за участі Ради Європи. Також, до грудня 2014 р. мали відбутися позачергові президентські вибори та повернута Конституція зразка 2004 р. Це був приклад безпосереднього інституційного включення міжнародних структур у правовий процес врегулювання кризи.

Разом з тим, така дипломатична перемога європейських посередників на практиці не змогла зупинити крах режиму В. Януковича. Вона була відкинута значною частиною

---

⁴¹ *Oltermann Ph., Lewis P.* EU foreign ministers agree sanctions against Ukrainian officials. *The Guardian*. 21 February 2014. URL: <https://surl.li/icsqxm>

⁴² *Ibidem*.

⁴³ *Wilson A.* Ukraine Crisis: What it means for the West... P. 91.

⁴⁴ *Oltermann Ph., Lewis P.* EU foreign ministers agree sanctions against Ukrainian officials. *The Guardian*.

⁴⁵ *Malik S., Gani A., McCarthy T.* Ukraine crisis: deal signed in effort to end Kiev standoff. *The Guardian*. 22 February 2014. URL: <https://surl.li/vmyexx>

протестувальників, які після масових розстрілів не погоджувалися на компроміси з президентом. Уже наступного дня парламент ухвалив низку рішень, що юридично закріпили перемогу Майдану: відновив дію Конституції 2004 р., усунув В. Януковича з посади глави держави та призначив дострокові президентські вибори. Усунення В. Януковича мало радше політико-правовий характер, ніж формальну процедуру імпичменту. Проте міжнародна спільнота, окрім Росії, визнала нову владу легітимною. Водночас, сам В. Янукович залишив Київ і фактично самоусунувся від влади, що ознаменувало завершення тримісячного протистояння та стало початком нового етапу у політичній історії України.

Висновки. Події Революції Гідності засвідчили, що міжнародна реакція на кризу в Україні виходила за межі символічної підтримки, охоплюючи дипломатичні заяви, посередницькі місії та санкційні механізми. Участь ЄС, США й окремих держав сприяла міжнародній легітимації протестного руху та делегітимізації режиму В. Януковича.

Порівняння європейських і американських підходів показало: США діяли більш рішучіше й адресно, тоді як ЄС демонстрував більшу обережність, але саме його посередники закріпили правовий механізм виходу з кризи (угода 21 лютого 2014 р., подальші рішення Верховної Ради).

Інституційно-правовий вимір реакції проявився у резолюціях, санкціях і розслідуваннях злочинів проти протестувальників, що забезпечило визнання легітимності нової влади та закріпило Україну в дискурсі демократичних трансформацій. Міжнародна підтримка стала важливим чинником формування нового політико-правового порядку та визначення місця України у глобальній системі координат.

Oleksandr Mosin

International Community's Reaction to the Events of the Revolution of Dignity: Diplomatic and Institutional-Legal Dimensions

Abstract: The article is devoted to the analysis of the international reaction to the events of the 2013–2014 Revolution of Dignity in the context of diplomatic and institutional-legal processes that determined the subsequent development of Ukrainian statehood. The study examines how the key actors of international politics – the European Union, the United States, international organizations, and individual states – responded to the escalation of protests in Kyiv: from moral support and symbolic gestures of solidarity to the introduction of sanction mechanisms, the implementation of mediation missions, and the use of legal instruments. Particular attention is paid to the comparison of European and American diplomacy, which interpreted the scale and methods of crisis settlement differently: the EU leaned toward caution and compromise, while the United States adopted more targeted and stringent measures. The article also outlines the narrative of the Russian Federation, which sought to delegitimize the revolutionary events through the image of a 'coup d'état' and to present them in a broader geopolitical context as a 'clash of integration projects'.

The study demonstrates that the international dimension of the Revolution of Dignity

combined diplomatic efforts, legal decisions, and the institutional consolidation of the legitimacy of the new Ukrainian government. The role of EU and U.S. sanctions, European Parliament resolutions, as well as the activities of international mediators in the crisis settlement are analysed. It is argued that the interaction of foreign policy and legal mechanisms contributed to the formation of a positive international image of the Ukrainian protest movement and to its inclusion in the global discourse on democratic transformations.

The scholarly novelty of the research lies in the comprehensive analysis of the correlation between diplomatic and institutional-legal instruments, which shaped the international perception of the Revolution of Dignity and consolidated its status as an important stage in the world history of democratic movements of the early 21st century.

Keywords: Revolution of Dignity, Maidan, Euromaidan, EU, diplomacy, international sanctions, institutional-legal dimension, legitimacy